

VAMBA SHERIF

De zwarte Napoleon

DE GEUS

Oorspronkelijke tekst © Vamba Sherif, 2015
Uit het Engels vertaald door Liesbeth Dillo in samenwerking
met de auteur

Omslagontwerp Moker Ontwerp
Omslagillustratie © Judith Quax
Kaart binnenwerk © Hester Schaap

ISBN 978 90 445 1041 6

NUR 301

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151.

Internet: www.degeus.nl.

Meer weten over onze boeken en auteurs? Meld u dan aan voor onze nieuwsbrief via www.degeus.nl of volg ons via social media:

De_Geus

DeGeusBreda

Zaiwulo droeg de boom met zich mee. Toen de jongen, die dat jaar dertien werd, naar de oude stad Musadu in Koniyan kwam, droeg hij een korte tuniek en kettingen van amuletten om zijn hals en bovenarmen. Niets aan hem deed vermoeden wat voor man hij later zou worden. Zijn haar was kortgeschoren, en voor zijn leeftijd had hij een opvallend gebogen rug. Maar opvallender was de jonge boom in zijn hand. De eens roodbladige boom was nu bijna kaal, maar Zaiwulo had het gedeelte rond de wortels met touwtjes en aarde omwikkeld om de boom in leven te houden. Alhoewel het droge seizoen was afgelopen, werd hij overspoeld door een golf van hitte toen hij van het heuveltje naar de rivier rende om zich bij zijn vader te voegen.

In de verte hoorde hij een geluid, een strijdpvaard rende in volle galop op hem af. Het leek hem te willen verpletteren. Het dier had geen berijder, maar toen het dichterbij kwam, zag de jongen er toch een man schrijlings op zitten.

De man was kaal, op een paar plukken haar na, en hij reed blootsvoets op het met rinkelende bellen getooide paard. Alsof hij hem wilde intimideren, stuurde de ruiter zijn paard naar de jongen. Het dier griste de boom uit zijn hand. Zaiwulo schreeuwde zo hard dat het paard de boom weer liet vallen. De jongen raapte zijn schat op en drukte hem tegen zijn borst alsof het een levend wezen betrof.

De krijger was gewend dat mensen op de vlucht sloegen als ze hem zagen. De moed van de jongen maakte indruk.

‘Wat betekent die boom voor jou?’ vroeg hij.

Ondertussen had Zaiwulo’s vader hen bereikt, en hij leek van streek door het brutale gedrag van zijn zoon. ‘Wij zijn niet van hier, ziet u,’ legde hij met trillende stem uit, ‘wij komen uit het woud. En mijn zoon ...’

De ruiter onderbrak hem. ‘Mijn moeder was een van jullie.’

De man probeerde Zaiwulo te peilen. ‘Ik vecht in het leger van Samori.’

Bij het horen van de naam Samori viel zijn vader voor paard en ruiter in het stof. De jongen had zijn vader nog nooit zien buigen, zelfs niet voor de koning, en uit onzekerheid over de betekenis van het gebaar deed hij hem na. Het paard duwde zijn neus tegen Zaiwulo’s nek en likte zijn huid in een aanhoudende liefkozing, die de ruiter deed glimlachen.

‘Je bent een bijzondere jongen’, zei hij. Met deze woorden wendde de krijger zijn paard en vervolgde zijn weg.

Vader en zoon verroerden zich niet, zelfs niet toen het geluid van de hoefslag verstomde. Pas toen het volkomen stil was, kwamen ze overeind. ‘Die krijger is een *sofa*, een paard-vader’, zei zijn vader alsof hij hem deelgenoot maakte van een groot geheim. ‘Dat zijn mannen die hun rijdier als een menselijk leven beschouwen.’

Voor hun vertrek uit Haindi, zijn geboorteplaats in het woud, hadden Zaiwulo’s moeder en zussen elkaar verdrongen om afscheid van hem te nemen en ze hadden hem zo uitbundig omhelsd dat hij zich zorgen begon te maken. Waar ging hij naartoe en waarom hij en niet zijn zussen, vroeg hij zich af. Zijn vader was naar buiten gestapt met een enorme tas op zijn rug, en ze waren vertrokken. Sindsdien had zijn vader alleen het hoogstnoodzakelijke gezegd. Zaiwulo raapte zijn moed bij elkaar en vroeg: ‘Waarom zijn we hier, vader?’

‘Om de grootste geleerde van dit deel van de wereld te bezoeken. Mensen komen van heinde en verre om hem te raadplegen.’

Ze waren bij de rivier de Jon, die buiten de muren van de stad Musadu liep, een vertakking van de grote rivier de Niger, waarvan de oorsprong zich in dat gebied bevond. De Jon was buiten haar oevers getreden en over de weg heen gespoeld. Nadat Zaiwulo snel zijn dorst had geleest, doopte hij de wortels van de boom in het water. Dat deed hij ieder keer als ze ergens stopten om te rusten of om te overnachten.

Zaiwulo keek hoe zijn vader de rivier overstak en volgde hem.

De jongen kon niet zwemmen. Maar ook toen het water tot aan zijn keel stond, toonde hij geen paniek, bang om zijn vaders reactie. Nu drong het water zijn neus binnen en dwong hem zich met handen en voeten te verzetten, wat een wanhopige onderneming was omdat hij de boom nog steeds omklemde. Op dat ogenblik zag hij uit de diepte van de stroming zijn moeder oprijzen. Eerst werd zij omgeven door een dikke mist, maar toen die optrok verscheen haar hele gestalte. Ze was in het wit gekleed en stak haar hand naar hem uit. Zonder na te denken pakte Zaiwulo die beet, waarop zijn moeder hem naar de veiligheid van de oever leidde en meteen verdween. Achter zijn vader aan hollend vroeg de jongen zich af of hij het zich misschien had ingebeeld, of het niet slechts zijn eigen inspanning en overlevingsdrang waren geweest die hem hadden gered.

Hoe kon anders een moeder die hij meer dan een week geleden had achtergelaten ineens tevoorschijn komen en hem van de verdrinkingsdood redden?

Hij haalde zijn vader in bij de zwaar versterkte poort, die deel uitmaakte van de stadsmuren.

‘Wat is jullie verhaal?’ vroeg een van de bewakers.

Hij richtte zijn geweer van Deense makelij op Zaiwulo’s vader.

‘We zijn gasten van Talahat Haidarah,’ antwoordde de vader en hij voegde eraan toe dat hij de geleerde van jaren geleden kende.

De bewaker knikte.

‘Neem ons niet kwalijk,’ zei hij, ‘dit zijn onzekere tijden. Even geleden nog kwam een sofa aan de poort die er verdacht uitzag maar ook zei dat hij Haidarahs gast was. Iedereen die onze geleerde komt bezoeken is welkom in Musadu.’

De stadsmuren waren verstevigd met boomstammen, de leemten tussen de stammen gevuld met modder en gras – hogere muren had Zaiwulo nooit gezien. Op palen wachtten gieren geduldig op een voorval dat hen in een roes van feestelijkheid zou brengen.

Vader en zoon liepen door de poort.

Musadu overweldigde Zaiwulo met het lawaai op de markt en de

drukke chaos van stalletjes langs de hoofdweg, waar goud, zilver, brons en ijzer werden verhandeld. Vrouwen prezen luidkeels hun koopwaar aan, die bestond uit rijst, gierst en cassave, groenten en bonen. Handelaren toonden mooie kleren en sieraden uit Kankan en het Toucouleur Koninkrijk van de Fulani. Hij zou later leren dat de belangrijkste handelswaar de kolanoten uit het woud waren, die oudere mensen hun jeugd zouden teruggeven, maar die voornamelijk werden gebruikt als verfstof voor kleren in oogverblindende kleuren. Er waren ook geweren, de koningen onder de koopwaar, de meeste gekocht van hard onderhandelende Engelsen in het verre Freetown in Sierra Leone of van de Fransen nog verder aan de andere kant van de Niger.

Overall hing de geur van de koeien- en paardenmest die hier en daar over de weg verspreid lag. Er klonk gezang van kinderen in een taal die Zaiwulo niet verstond. De huizen waren geveegd, in de stallen briesten vurige paarden. De jongen was gefascineerd door de bouw, elegantie en schoonheid van die dieren. Hij droomde ervan ooit een paard te bezitten en dat te berijden net als die ruiter bij de rivier.

Voor de ingang van een ommuurde compound die hun bestemming bleek te zijn, zag de jongen een groep mensen onder een boom zitten, allemaal schitterend getooid in rode en witte tuniek en ruime broek, allemaal welgesteld, hun houding grenzend aan de onverschilligheid en de onbezorgdheid die met rijkdom gepaard ging.

Zijn vader liep door de compound naar een groot huis in het midden. De jongen zette de boom tegen de muur en volgde hem naar het studeervertrek van hun gastheer Talahat. Hij was lang en slank, deze Talahat Haidarah, en straalde een zeldzaam soort grandeur uit in zijn witte kleed met goudbrokaat en rode muts met daaromheen een band van witte kleedstof. Uit al zijn bewegingen, zelfs uit de schittering in zijn ogen, sprak aristocratie. Talahat zat op een kunstzinnig geweven tapijt uit Kankan.

Tegenover hem zat de ruiter, de sofa. De man knikte toen hij

Zaiwulo zag. 'Ik heb de jongen al bij de rivier ontmoet, Haidarah,' zei hij, 'hij was heel moedig!'

Op deze opmerking reageerde Talahat niet, alsof de brutaliteit van de ruiter om als eerste te spreken hem ergerde. De ruiter stond op. 'De jongen wordt nog eens een goede sofa.' Onderweg naar buiten zei hij: 'Denk alsjeblieft na over wat we hebben besproken, Haidarah.'

Hij gaf Zaiwulo een knipoog. 'Op een dag kom ik je halen.'

Zaiwulo's aandacht werd getrokken door de talloze manuscripten en de honderden schrijfborden die langs de muren tot aan het plafond lagen opgestapeld. Achter die manuscripten en schrijfborden was een zwart gordijn waarvandaan de geur van wierook kwam. Die mysterieuze maar aangename lucht, de vreemde plek, maar vooral de indringende blik van hun gastheer maakten dat Zaiwulo zich steeds ongemakkelijker voelde.

Nadat zijn vader uitgebreide begroetingsformules had uitgewisseld met hun gastheer, leunde hij naar voren en zei: 'Hier is de jongen, Haidarah.'

Talahat knikte plechtig en fluisterde iets tegen de vader, om daarna overeind te komen en naar de deur te lopen. Op zijn roepen verscheen een jongen.

'Osman, breng de gasten naar hun vertrekken,' zei hij.

De jongen was lang en knap, had dezelfde bruine huid als Talahat en dezelfde manier van lopen. Omdat hij zijn eigen vrienden had achtergelaten, hoopte Zaiwulo hier snel nieuwe vrienden te maken. Hij glimlachte naar Osman, die het signaal niet zag of het bewust negeerde. Terwijl hij de gasten naar een huis leidde, keek Osman af en toe naar de boom in Zaiwulo's hand. Bij hun logeervertrek aangekomen wilde Zaiwulo iets tegen zijn begeleider zeggen, maar de jongen spuugde hem venijnig in zijn gezicht.

Toen Osman met zijn neus in de wind wegliep, voelde Zaiwulo iets wat hem volkomen nieuw was maar waarvan hij de naam wel kende: haat.

Het logeerhuis van Zaiwulo en zijn vader lag dicht bij de achtermuur van de Haidarah-compound. Rechts van de ingang stond een lemen vat voor regenwater. Het dak van het huis was onlangs bedekt met nieuw riet. Zaiwulo vermoedde dat er huisvuil werd gestort achter de muur, te oordelen naar de penetrante geur van rottende groenten. Tot aan de horizon strekte zich een weelderige begroeiing van savannegras uit, op sommige plekken platgebrand voor zwerflandbouw. Hun onderkomen was bescheiden. In een hoek deed een lichte ophoging van leem denken aan een bed. De deuropening was versierd met amuletten. In het midden van het vertrek lag een mat van dunne strengen. Zaiwulo durfde er niet op te stappen uit angst een vergissing te begaan en onheil over zich af te roepen.

Er deden talloze verhalen de ronde over de macht van mannen zoals hun gastheer Talahat. Ze konden wonderen verrichten. Bergen verdwenen als zij dat wilden, en onvruchtbare vrouwen raakten zwanger als zij zich met hen bemoeiden. Op hun bevel viel er regen uit de lucht en barstte droge grond open. Een vijand die hun geduld tot het uiterste op de proef had gesteld werd in een oogwenk verslagen.

De jongen legde de boom in een hoek op de grond. Hij streekte de stam en schoof hem dicht naar de mat waarop hij zou slapen, naast de plek waar zijn eigen hoofd zou rusten. De wortels met de aarde waren nog steeds zwaar en de uitbottingen langs de stam deden vermoeden dat de boom hem zou overleven. Zonder de eens zo vlammend rode bladeren had het een willekeurige boom kunnen zijn, maar de waardigheid waarmee hij het verlies droeg raakte de jongen diep.

Het was koel in het huis, het rieten dak bood uitstekend bescherming tegen de hitte. Zonlicht dat langs de rand sijpelde waar het dak en de muren elkaar raakten, tekende ingewikkelde patronen

op de grond. Zaiwulo probeerde er een boodschap in te ontdekken die troost bood, maar de loodzware stilte die vanaf het begin van hun reis de verhouding met zijn vader had gekenmerkt, zat hem nog steeds dwars.

Hij verzamelde nog eens al zijn moed om te spreken.

‘Vader, ik heb moeder vandaag gezien.’

‘Waar?’

‘Bij de rivier. Ze heeft me uit het water gered.’

De vader boog zich over zijn zoon heen. ‘Voor zover ik weet heb je nog nooit tegen me gelogen, jongen, dus doe dat nu ook niet. Vertel me precies wat er is gebeurd.’

Toen Zaiwulo alles tot in de kleinste details had verteld, stapte zijn vader geschrokken naar achteren, verborg zijn gezicht in zijn handen en barstte in huilen uit.

Even later verliet hij het huis.

3

Zijn vader bleef lang weg. Zaiwulo maakte zich ongerust en durfde de plek niet te verlaten totdat zijn vader zijn verdriet kon verklaren. Gelukkig kwam de man minder bedrukt terug dan hij gegaan was. ‘Ik dacht dat je moeder was overleden en dat je door haar geest was gered.’ Hij liep naar zijn zoon toe. ‘Maak je geen zorgen. Haidarah heeft me verzekerd dat je moeder in leven is.’

Zaiwulo wilde zijn vader omhelzen, maar de man draaide zich om en ging op het lemen bed liggen. De zoon wachtte tot zijn vader sliep, zijn vermoeidheid wegsnurkend, om eindelijk op verkenning te kunnen gaan. Overal gonsde het van bedrijvigheid. Mensen hakten hout, pelden pindanoten of weefden katoen; andere waren de grote ruimte aan het vegen, vooral rondom de waterput. Hij kwam langs potten die op houten kratten lagen te drogen. Op een van de binnenplaatsen, voor het grootste huis, zag hij drie enorme cirkels van rotsblokken; in het midden van iedere cirkel

lagen een hoop zwartgeblakerde blokken hout. Over de rotsblokken verspreid lagen tientallen houten schrijfborden met vreemde inscripties. Overal trof Zaiwulo aparte ommuurde binnenplaatsen aan, alsof de compound in verschillende kwartieren was verdeeld. De meeste woningen waren van leem en enkele waren witgekalkt, maar de grootste, die van Talahat, was met prachtige mozaïeken versierd.

Ergens dacht hij het geluid te horen van het stampen van rijst en cassave. Hij ging erop af. Meer dan twintig vrouwen stonden achter vijzels en stampten in een ritme dat hem deed denken aan zijn moeder en zussen in zijn geboorteplaats Haindi.

‘Kom hier’, zei een van hen.

Ze was hoogzwanger, had een ontzagwekkende neus, en haar welgevormde lippen trilden van ongeduld. Haar naar achteren geschoven zwart-witte hoofddoek liet delen van haar ingevlochten haar onbedekt.

Zaiwulo wist dat ze zijn gastvrouw moest zijn. Hij stotterde toen hij iets tegen haar wilde zeggen.

‘Ik begrijp niet waarom mannen bij ons hun tong verliezen’, lachte ze.

Die opmerking, bedoeld om hem gerust te stellen, bracht hem juist van zijn stuk. De vrouwen waren allemaal jong, ook zijn gastvrouw kon niet ouder zijn dan zijn moeder. Hij bespeurde iets van spot in hun gelach, maar misschien was dat hun manier om aardig te zijn.

‘Toe, Sona, maak onze gast niet verlegen’, zei Talahat.

De geleerde kwam kijken hoe het met zijn zwangere vrouw ging. Met de dag werd ze mooier, alsof de zwangerschap geen last was, maar aan het eind van de dag had al het werk haar uitgeput met als gevolg dat haar humeur wispelturig was als de tong van een praatjesmaker.

Talahat moest haar soms tegen zichzelf beschermen.

‘Gast of geen gast, zo kijk je niet naar een vrouw, Haidarah’, zei Sona.